

Bruk av tvang og makt i skolen

Formålet med kunnskapsinnhenting var å få mer systematisk informasjon om bruken av tvang og makt overfor elever i skolen, ved blant annet å identifisere ulike typiske situasjoner der det benyttes tvang og makt.

RAPPORT | SIST ENDRET: 29.11.2019

Tittel:

Bruk av tvang og makt i skolen. Kunnskapsinnhenting på oppdrag for Utdanningsdirektoratet

Rapporten:

[Last ned rapporten i PDF](#)

Forfatter:

Line M. Johansen, Lina Hamre, Helga Rognstad, Sjur Børve og Hanne Gulbrandsen

Utgiver:

Deloitte

År:

2019

Kort om rapportens problemstillinger

To hovedproblemstillinger er reist som grunnlag for rapporten:

1. I hvilke typesituasjoner benyttes makt og tvang overfor elever?
2. I hvilken grad forekommer disse typesituasjonene i skolene?

For å kunne svare på disse spørsmålene er det blant annet gjennomført dybdeintervjuer med skoleeiere og PPT-ansatte, skoleledere, lærere, rådgivere, miljøarbeidere og assistenter. Til sammen er det gjort 34 intervju med 91 personer i åtte skoler, fordelt på fire kommuner og to fylkeskommuner. I tillegg er det gjort intervjuer med flere aktører med ombudsrolle, samt interesseorganisasjoner for elever, lærere, skoleledere, foreldre og utviklingshemmede.

Hovedfunn og typiske situasjoner der bruk av tvang og makt forekommer

Bruk av tvang og makt overfor elever skjer oftere i tilrettelagte tilbud og forsterkede avdelinger enn i ordinær undervisning

Bruk av tvang og makt overfor elever i ordinær opplæring benyttes i relativt liten grad, men det er til dels store variasjoner i omfang mellom skolene. I hovedsak skjer det i tilrettelagte tilbud og forsterkede avdelinger, som følge av at elevgruppen har større grad av utagering og til tider aggressiv atferd. Ofte handler det om situasjoner som av de ansatte oppleves som akutte, og med henvisning til nødrett og nødverge, eller for å forhindre situasjoner som krever at mer inngripende tiltak må benyttes på et senere tidspunkt.

Personalets bevissthet, kompetanse og trygghet er viktige faktorer

Behovet for å gripe inn med tvang og makt er avhengig av utfordringene til den enkelte elev, men det handler også om bemanning, personalets kompetanse og bevissthet om forebyggende tiltak osv.

Ansatte i tilrettelagte tilbud eller forsterkede avdelinger har større grad av bevissthet om bruk av tvang og makt overfor elever, enn det ansatte i ordinær opplæring har. De har bedre kompetanse og trygghet på når og hvordan de kan gripe inn.

Bruk av tvang og makt brukes oftest overfor de yngste elevene

Bruk av tvang og makt overfor de yngste elevene skjer hovedsakelig for å roe ned eller forflytte en elev fra et sted til et annet, når dette ikke skjer frivillig. Denne formen for bruk av tvang og makt avtar etter hvert som elevene blir eldre.

Mange etterlyser klarere regelverk og rettsikkerhetsgarantier

Det benyttes i utstrakt grad skjønn i vurderinger av hva som er en situasjon der det er behov for å bruke tvang og makt, samt lovligheten av den. Flere etterlyser rettsikkerhetsgarantier knyttet til bruken av tvang og makt.

I NOU 2015:2 ble det anbefalt at det rettslige grunnlaget for bruk av tvang og makt i skolen burde utredes, og Kunnskapsdepartementet uttalte i Prop.57 L (2016-2017) at «departementet vil gjennomføre en slik utredning i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet, og vil komme tilbake til Stortinget dersom det er aktuelt med lovendringer». I 2018 ble det så gjort en utredning på oppdrag

fra Kunnskapsdepartementet der spørsmålet om det rettslige grunnlaget for bruk av ulik tvang og makt i skolen stod i fokus. Konklusjonen i utredningen var at det rettslige grunnlaget for bruk av tvang og makt overfor elever er uklart og mangelfullt.

Relevante lenker

Utredning til Kunnskapsdepartementet om behovet for rettslig grunnlag for bruk av tvang og makt i skolen.
Storvik, Marius (2018)

Bruk av nødrett/nødverge og andre inngripende tiltak i skolen – veiledning fra Utdanningsdirektoratet